

'Engelen, ze komen en gaan...'

(Johan Gortworst)

Deze zin uit het essay 'Het licht van de ogen' van de schrijver A.L. Boom¹, vat goed samen hoe mensen verschijningen van engelen ervaren. Ze brengen een boodschap, geven troost en verdwijnen. Dat doen ze al eeuwen. Op 29 september vieren we het feest van de drie Aartsengelen Michaël, Gabriël en Rafaël. Dit artikel gaat over engelenervaringen en hoe mensen aankijken tegen hun bestaan.

'Adieu God?'

De EO presentator Tijs van den Brink interviewde de hoogleraar neuropsychologie Eric Scherder in zijn programma 'Adieu God?' over de relatie geloof en wetenschap (2017). We kennen Eric Scherder van de televisie als onze 'bewegingsprofessor.' Scherder, als kind een trouw misdienaar in de Amsterdamse HH. Martelaren van Gorcum, vertelt enthousiast over hoe fenomenaal ons brein werkt. We kennen maar een fractie van alle mogelijkheden. Spirituele gevoelens en ervaringen zijn voor hem een indrukwekkende functie van de hersenen. Hij wil niets afdoen aan de religieuze ervaringen van mensen en ziet zijn wetenschappelijke inzichten niet als tegenstrijdig met geloof. 'Laat het samengaan.'

Van den Brink kijkt sceptisch en vertelt dat hij als jonge man een verschijning had in het ziekenhuis, de avond voorafgaand aan een moeilijke operatie. Die verschijning was voor hem een engel geweest die hem veel rust had gegeven.

'Beledigend'

Scherder zegt het fantastisch te vinden dat ons brein ons helpt door zulke rustgevende ervaringen te produceren. Van den Brink ervaart die opvatting bijna als beledigend. Hoe zeker weet Scherder dat dit geen ervaring was die van buiten tot hem was gekomen? Volgens Scherder zou van den Brink's brein hem rust gegeven hebben. Van den Brink gelooft dat God hem heeft geholpen. Hij is geschokt en teleurgesteld. 'Jawel', probeert Scherder nog, 'dat je dit denkt en ervaart speelt zich toch in je hersens af?' Ze komen er niet uit. Van den Brink gelooft liever met zijn hart dan door zijn brein.

'Iemand nam mijn stuur over'

Er zijn door de eeuwen heen duizenden gedocumenteerde verklaringen van mensen die ontmoetingen beschrijven met engelen. In meerdere religies zien mensen vaak onder moeilijke omstandigheden gedaanten, omgeven door een onwaarschijnlijk mooi licht. Woorden schieten te kort. Zo mooi was het. Het zijn vaak rustgevende ervaringen waar mensen liever niet over praten uit angst voor gek te worden verklaard. We herkennen deze terughoudendheid ook bij mensen met een bijna-dood-ervaring. De engelen verschijnen opvallend vaak aan bescheiden mensen die onopvallend door het leven gaan. Je leest vaak dat ze zelfs op hoge leeftijd de ervaring, die tientallen jaren

Gabriël annunciatie - Leonardo da Vinci

gelden plaats vond, tot in detail kunnen beschrijven. Niet iedereen sterft vredig en zonder doodsangst. Maar er zijn veel getuigenissen van nabestaanden die aan het sterfbed zagen hoe de dierbare een gelukzalige ervaring had vlak voor het heengaan. 'Ze stierf met een engelachtige uitstraling op haar gezicht.' Daarnaast gaan er veel verhalen rond van mensen die op een onverklaarbare wijze door een onzichtbare hand snel een pas opzij zetten of snel naar een andere rijbaan geduwd werden en zo aan een ramp ontkwamen. 'Iemand nam mijn stuur over.' Bij een kleine uitvaart bij familie en bekenden of zij ervaringen met engelen kenden, werd eerst argwanend gereageerd. Na uitleg dat de vraag serieus was bedoeld volgde al snel het ene na het andere verhaal van een onverklaarbare gebeurtenis die in een aantal gevallen ook bepalend was geweest voor zijn of haar leven. Stuk voor stuk verhalen die ontroeren.

'Engelen in de tijd'

De protestantse theologiestudent Marja Hesseling deed voor haar eindscriprie een onderzoek hoe predikanten binnen de PKN tegen engelen en engelenervaringen aankijken². Ze interviewde in haar woonplaats een aantal pastores en deed literatuur onderzoek naar hoe protestantse theologen denken over het bestaan van engelen. Tijdens haar onderzoek hoorde ze soortgelijke ervaringen als hierboven beschreven. Een van de pastores beschreef engelen als boodschappers en troostbrengers. Ze geven bemoediging. Tegelijk bleek het praten erover moeilijk omdat door de secularisering alleen nog telt dat objectief aanwijsbaar is. 'We zijn door het rationalisme tamelijk beperkt in het beschouwen geworden. Wij kunnen als westerlingen de wereld van engelen lastig plaatsen.'

Karl Bart: blij bij de Schrift

De theologen die Hesseling bestudeerde vonden ook dat door dit rationalisme het menselijk verstand de overhand heeft gekregen. 'Het menselijke verstand kan niets met de bovennatuurlijke geheimenissen. Dus ook niet met de wereld van engelen.' Karl Barth maakte wel een onderscheid tussen engelenverhalen die als legenden en sagen tot ons komen en die beschreven staan in de Heilige Schrift. Hij adviseerde om toch vooral dicht bij de Schrift te blijven. Volgens Barth

gesprek niet zo scherp. Scherder bekende in tijden van nood om steun te bidden. Hij had zelf ervaren dat terminale mensen in die levensfase tot oprecht geloof kwamen. Dat vond hij indrukwekkend. Over het bestaan van God bleef hij grote twijfels houden. Vanuit zijn denken sloot hij het bestaan van een God uit. Tegelijk realiseerde hij zich dat zijn brein ook beperkt is. Hij zou het wel mooi vinden om te geloven dat er iets buiten je is dat je aan kan roepen om steun. 'Maar ja,' zegt de denker Scherder, 'ik realiseer me tegelijk dat er bij mij ook eigenbelang meespeelt....' Vermoedelijk schuilt in ieder van ons wel een beetje een 'Scherder' en een 'van Den Brink.' Geloof en twijfel gaan hand in hand.

Literatuur

Reddende engel De mooiste verhalen over engelen. Novelle Uitgeverij 1994
Christelijke symboliek en iconografie Prof. Dr. J.J.M. Timmers Fibula- Van Dishoek 1974
Engelen ontdekken Christine Astell Uitgeverij Ten Have 2005
Een engel op je pad. H.C.Moolenburgh Ankh Hermes 1999

Michaël - Guido Reni

¹ A.L. Boom is het pseudoniem voor Kees Fens (1929 – 2008), was een Nederlands literatuurcriticus, essayist en letterkundige. Hij was afkomstig uit een rooms-katholiek milieu.

² Engelen in de tijd Hedendaagse gedachten vanuit de protestantse traditie. Marja Hesseling Windesheim 2014

Voor anderen als een engel zijn

De emeritus paus Benedictus de XVI schreef in 2014 ter gelegenheid van het feest van de drie Aartsengelen: 'Een engel is zoiets als de persoonlijke aandacht waarmee God aan mij denkt. Zij brengen God bij de mensen, zij openen de hemel en openen zo ook de aarde. Juist omdat zij bij God zijn, kunnen zij ook heel dicht bij de mens zijn.'

De engelen spreken volgens de paus tot de mens over wat zijn ware wezen uitmaakt, over wat in zijn leven zo dikwijls bedekt en begraven is. Zij roepen de mens op weer in te keren in zichzelf doordat zij de mens van Godswege aanraken. De emeritus paus riep op dat ook wij, als mensen, steeds opnieuw engelen moeten worden voor elkaar - engelen die elkaar weghalen van verkeerde wegen en we ons opnieuw op God richten. Marja Hesseling zal het hiermee eens kunnen zijn. Haar onderzoek was een boeiend proces geweest waarbij ze had mogen ontdekken dat juist ook in deze tijd engelen zeggenschap hebben. Wat haar betreft gaaf we in ieder geval het gesprek over engelen met elkaar aan. Het kan een begin zijn van verwondering voor wat God ons aanreikt.

Nood leert bidden

En hoe liep het af met het gesprek van Tijs van den Brink met Eric Scherder? De tegenstellingen bleken gaandeweg het

Michaël | Michaël is de overwinnaar van de duivel en zijn aanhang. Hij leidt de zielen van de overledenen het eeuwig leven binnen. Hij verleent daarnaast hemelse bijstand aan het Volk van God: in het Oude Testament het volk Israël en in het Nieuwe Testament de Kerk. In de kunst wordt hij vaak als krijgsman uitgebeeld. Soms draagt hij op zijn schild de tekst Quis ut Deus? Wie is als God?

Gabriël | Gabriël is de afgezant van God bij alle belangrijke gebeurtenissen die met verlossing te maken hebben. Aan Daniël voorspelt hij het juiste ogenblik van de Verlosser. Aan Zacharias kondigt hij de komst van Johannes de Doper en uiteindelijk is hij de bringer van de blijde boodschap aan Maria. De naam Gabriël betekent 'God is mijn kracht' of 'sterke man van God.'

Rafaël | Rafaël komt in het Nieuwe Testament niet voor. Hij verschijnt in het deuterocanonieke boek Tobit, waar hij de jonge Tobias vergezelt op zijn gevaarlijke reizen. Pas nadat Tobias veilig is teruggekeerd, maakt de engel zich bekend als 'Rafaël, een van de zeven engelen die in de nabijheid van de troon van de Heer verkeren.' In de rabbijnse literatuur heeft Rafaël een genezende functie. Het Hebreeuwse Rafa betekent 'genezer' of 'dokter' en el verwijst naar God.